

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА**

КОВАЛЬ Тетяна Василівна

УДК [378:37.091.12.011.3-051]:37.064.1(=1.4/9)

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ШКОЛИ
ПЕРШОГО СТУПЕНЯ ДО РОБОТИ З БАТЬКАМИ
В ПОЛІЕТНІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор,
МАТВІЄНКО Олена Валеріївна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
заступник директора Інституту педагогіки
і психології з наукової роботи.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ШАПРАН Ольга Іллівна,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»
завідувач кафедри педагогіки;

кандидат педагогічних наук, доцент
ЧЕРВІНСЬКА Інна Богданівна,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»,
доцент кафедри теорії
та методики початкової освіти.

Захист відбудеться 10 грудня 2015 року о 12.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного Педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9

Автореферат розісланий 9 листопада 2015 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Сиротюк В.Д.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Процеси глобалізації та євроінтеграції України, демократичні перетворення в соціально-політичному та економічному житті детермінують масштабні трансформації в сучасному культурно-освітньому просторі. Освіта покликана забезпечити реалізацію виховної, дидактичної та розвивальної функцій педагогічного процесу на засадах поліетнічності. Про це зазначається в нормативних освітніх документах: Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст. (2002 р.), законах України «Про освіту» (2006 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір (2004 р.), Національній стратегії розвитку освіти України на період до 2021 року (2012 р.) тощо.

У сучасних умовах реформування освіти актуальність досліджуваної проблеми пояснюється низкою чинників. По-перше, істотно розширилися професійні функції вчителя як суб'єкта педагогічної діяльності, предметом якої є: полікультурне виховання учнів у руслі інноваційного підходу та гуманістичної парадигми, створення умов для її ефективної адаптації до навчально-виховного процесу; розвиток особистісно значущих цінностей для успішної соціалізації в школі; запобігання асоціальним явищам і вчинкам, своєчасне подолання кризових ситуацій; формування соціально активної особистості шляхом активізації педагогічного потенціалу соціуму. По-друге, соціально-економічна та політична криза в суспільстві призводить до зростання кількості неблагополучних сімей. По-третє, школу сьогодні розглядають як відкриту соціально-педагогічну систему, тому й педагогічна діяльність у ній має ґрунтуватися на співпраці школи й родини у розв'язанні проблем виховання. По-четверте, особливістю професійної діяльності вчителя школи першого ступеня є навчання та виховання конкретного контингенту учнів. Це створює можливості для психологічного діагностування дітей, налагодження продуктивної роботи з їхніми батьками щодо надання кваліфікованої педагогічної допомоги в умовах поліетнічного середовища України.

Від учителя вимагається глибоке розуміння сучасних реалій життя, і як наслідок, переосмислення мети, функцій поліетнічної роботи. Навчально-виховний процес у поліетнічному середовищі – це досить складна інтерпретація його діяльності, в якій постають різні проблеми виховання особистості на засадах міжетнічної толерантності, що створюють необхідні умови для співробітництва й активної діяльності всіх суб'єктів виховного процесу. В теорії професійної виховної діяльності ця проблема є однією з найактуальніших, оскільки саме в процесі виховання зароджується й інтенсивно відбувається винятково важливий процес формування культури міжнаціонального спілкування, духовної самосвідомості.

Теоретичні положення підготовки майбутнього вчителя у вищих навчальних закладах відображено у працях В. Андрущенко, В. Бондаря, А. Бойко, П. Гусака, О. Дубасенюк, С. Єлканова, Н. Кузьміної, А. Линенко, О. Матвієнко, Н. Мойсеюк, О. Мороза, Л. Пехоти, Л. Сущенко, Г. Філонова, Л. Хомич, Л. Хоружи, О. Шапран та ін.

Педагогічний аспект проблеми вдосконалення процесу підготовки майбутніх учителів до роботи з батьками учнів приділяли значну увагу П. Лесгафт,

М. Болдирева, Р. Капралов, С. Корнієнко, Т. Кравченко, В. Постовий, О. Савченко, та ін.; етнопедагогічний – у дослідженнях В. Зелюка, Р. Пріми, О. Семенов, М.Стельмаховича, І. Червінської та ін.

Сучасним проблемам сім'ї та вихованню дітей присвячені дослідження Т. Алексеєнко, Л. Волинець, З. Зайцевої, В. Семиченко, Ю. Якубової; зарубіжних педагогів: С. Лупан, А. Торре Делла, Дж. Уінделл, Г. Фігдор, Д. Фіцпатрік; розглядають сім'ю як соціальний інститут виховання (Р. Вайнола, А. Капська, І. Кулик, В. Москалець, Ж. Петрочко та ін.); окреслюють функції сім'ї (А. Антонов, В. Голофаст, В. Савка, А. Харчев, Н. Уманець та ін.); розкривають окремі аспекти взаємодії сім'ї та школи (О. Вакуленко, І. Дьоміна, В. Кириченко, В. Оржехівський, І. Сіданіч та ін.); виявляють та обґрунтовують форми роботи з батьками (Т. Дем'янюк, Н. Кічук, О. Коберник, Л. Мотрич, В. Ягупов та ін.).

Категорію «поліетнічне середовище» вивчали І. Бех, О. Гуренко, Е. Койкова, В. Кондратська, О. Надибська, Т. Стефаненко, О. Чебан, Є. Яковенко-Глушенкова, К. Юр'єва, Н. Якса. Проте поза увагою дослідників залишається проблема формування готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі.

Вивчення теорії і практики професійної підготовки майбутнього вчителя школи першого ступеня в контексті особистісно-орієнтованої виховної діяльності посилює актуальність досліджуваної проблеми, яка супроводжується низкою об'єктивних суперечностей між:

- потребою у міжкультурній толерантній взаємодії суб'єктів освітнього процесу і недостатньою розробкою її в науково-теоретичному та методичному аспектах;

- постійно зростаючими суспільними вимогами до розв'язання вчителем професійних полікультурних виховних завдань у руслі гуманістичної концепції освіти та реальним рівнем його особистісної готовності;

- потребою підготовки майбутніх учителів школи першого ступеня до полікультурної педагогічної діяльності у навчально-виховному середовищі школи першого ступеня та відсутністю належного теоретико-методологічного супроводу цього процесу у вищому педагогічному навчальному закладі.

Подолання означених суперечностей потребує впровадження у педагогічну практику змісту, форм та методів підготовки майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі.

Таким чином, актуальність і недостатня наукова розробленість окресленої проблеми на теоретичному і практичному рівнях зумовили вибір теми дисертаційного дослідження **«Формування готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до плану досліджень Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова при розробці теми «Зміст, форми, методи, засоби професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи» та держбюджетної теми «Технологічне забезпечення підготовки майбутнього вчителя початкової школи за двоциклової системи освіти» (реєстраційний номер 0103U004013), автором розроблений зміст практичних та лабораторних занять з

теорії виховання та спецкурсу «Психолого-педагогічні засади взаємодії вчителя з батьками в сучасному поліетнічному середовищі» з теми дослідження.

Тему дисертації затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 8 від 1 березня 2010 року) та погоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 5 від 15 червня 2010 року).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити зміст, форми та методи формування готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками у поліетнічному середовищі.

Відповідно до мети визначено основні **завдання дослідження:**

1. На основі аналізу психолого-педагогічної та науково-методичної літератури визначити стан дослідження проблеми у педагогічній теорії та практичній діяльності вищих навчальних закладів.

2. Уточнити сутність ключових понять дослідження «готовність до роботи з батьками в поліетнічному середовищі», «етнос», «етнічність», «поліетнічне середовище».

3. Визначити й науково обґрунтувати компоненти, критерії, показники та виявити рівні готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі.

4. Розробити та впровадити у навчальний процес ВНЗ структурно-функціональну модель формування готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі.

5. Розробити методичні рекомендації щодо формування готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів школи першого ступеня в умовах вищого педагогічного навчального закладу.

Предмет дослідження – педагогічні умови, зміст, форми та методи формування готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками у поліетнічному середовищі.

Для розв'язання зазначених вище завдань використовувалися такі **методи дослідження:** *теоретичні:* науковий аналіз основних категорій дослідження; аналіз монографічної, навчально-методичної літератури та нормативно-правових документів з проблеми формування готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками з поліетнічному середовищі; порівняння та класифікація для визначення сутності формування готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками з поліетнічному середовищі; узагальнення для виокремлення критеріїв, показників і рівнів сформованості готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до означеного виду діяльності; моделювання для презентації структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками з поліетнічному середовищі; *емпіричні:* діагностичні методи (анкетування, тестування, педагогічне спостереження за діяльністю студентів, бесіди) для

перевірки рівнів сформованості готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний) для перевірки ефективності впровадження структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі; аналіз експериментальних даних; *статистичні*: методи вибірки й аналізу результатів дослідження для визначення динаміки рівнів сформованості готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі та доведення надійності отриманих результатів дослідження; побудова схем, таблиць, діаграм.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:

- *вперше* проведено аналіз проблеми формування готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі; розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено структурно-функціональну модель формування готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі, яка представлена сукупністю компонентів: когнітивного, емоційно-мотиваційного, процесуально-діяльнісного, оцінювально-коригувального; виявлено критерії, показники та рівня (високий, середній, низький) сформованості готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі;

- *уточнено* теоретичний зміст понять дослідження «готовність до роботи з батьками в поліетнічному середовищі», яку визначено, як сукупність особистісних, психологічних і професійних особливостей вчителя, що формується в процесі навчання, та включає систему поліетнічних знань, умінь, навичок, інтересів, потреб, мотивів, цінностей, полікультурних якостей, досвіду, соціальних норм і правил поведінки, необхідних для повсякденного життя й діяльності у сучасному поліетнічному суспільстві, що реалізується в здатності ефективно розв'язувати завдання педагогічної діяльності в ході позитивної взаємодії із суб'єктами освітнього процесу - представниками різних етносів; «етнос», «етнічність», «поліетнічне середовище»;

- *удосконалено* змістове наповнення навчально-виховного процесу, орієнтованого на формування готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі;

- *подальшого розвитку набули* форми й методи підготовки майбутніх учителів до роботи з батьками в поліетнічному середовищі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблено та впроваджено у навчально-виховний процес вищих навчальних закладів з метою наповнення дисциплін етнопедагогічним змістом: навчально-методичні комплекси на паперових і електронних носіях з таких навчальних дисциплін: «Вступ до спеціальності», «Загальні основи педагогіки», «Теорія та методика виховання»; розроблено і впроваджено методичні рекомендації до спецкурсу «Психолого-педагогічні засади взаємодії вчителя і батьків у сучасному поліетнічному середовищі» на допомогу викладачам та студентам вищих педагогічних закладів освіти, а саме: лекційних, практичних та лабораторних занять, самостійної роботи

студентів, які дають можливість сформувати у студентів відповідні знання, вміння і навички; представлено тренінг для студентів 4-го курсу, основна мета якого полягає в формуванні у майбутніх учителів школи першого ступеня толерантності як загальнолюдської цінності.

Одержані результати та висновки можуть бути використані під час навчання студентів спеціальності 6.010102 Початкова освіта та інших педагогічних спеціальностей і на курсах підвищення кваліфікації вчителів початкової школи.

Основні положення та результати дослідження **впроваджено** в навчально-виховний процес Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка № 07-10/144 від 02.07.2014 р.), Донбаського державного педагогічного університету (довідка № 68-14-681/1 від 27.11.2014 р.), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 1414 від 8.07.2014 р.), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 383 від 01.07.2014 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри педагогіки та методики початкового навчання Інституту педагогіки і психології НПУ імені М.П. Драгоманова, отримали схвалення на всеукраїнських та міжнародних семінарах і конференціях: науково-звітних конференціях НПУ імені М.П. Драгоманова (2009–2014): *міжнародних*: «Реалізація компетентнісного підходу у сучасній освіті: реалії та перспективи» (Київ, 2013); «Сучасне дошкілля: реалії та перспективи» (Київ, 2014); «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2014); *всеукраїнських*: «Сучасний стан та тенденції розвитку початкової освіти в Україні» (Слов'янськ, 2009); «Реалізація компетентнісного підходу у системі професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи» (Київ, 2009); «Актуальні проблеми підготовки вчителя початкових класів з фахових методик у вищих педагогічних навчальних закладах» (Глухів, 2010); «Підготовка майбутніх учителів до професійної діяльності в умовах варіативності змісту початкової освіти» (Бердянськ, 2011); «Традиції та інновації у підготовці вчителя початкової школи» (Умань, 2011); «Формування професійної компетентності вчителя початкових класів в контексті «об'єктивної парадигми освіти» (Київ, 2012); «Сучасні технології реалізації освітньо-професійної програми підготовки фахівців з початкової освіти» (Київ, 2013); «Удосконалення структури і змісту підготовки вчителя початкової школи» (Київ, 2014); «Проблеми післядипломної освіти педагогів: реалізація компетентнісної парадигми в освіті як основа суспільного розвитку (Ужгород, 2014); «Реалізація компетентнісного підходу до формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи» (Київ, 2014).

Публікації. Основні результати дослідження відображено в 11 авторських публікаціях, з яких: 1 методичні рекомендації, 2 дистанційні курси, 7 статей у наукових фахових виданнях, 1 стаття в закордонному фаховому виданні, 2 статті у збірниках матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (269 найменувань, з них 14 – іноземною мовою), 14 додатків. Загальний обсяг роботи

складає 291 сторінка (186 сторінок основного тексту). Робота містить 9 рисунків і 9 таблиць.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження обраної проблеми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методологічні та теоретичні основи дослідження, розкрито його наукову новизну, теоретичне і практичне значення; відображено відомості про апробацію та впровадження результатів наукового пошуку.

У першому розділі **«Теоретичні основи формування готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі»** нами проаналізовано поняття «народ», «етнос», «етнічність», «принцип етнізації», «поліетнічне середовище» «толерантність», «етнічна толерантність»; визначено основні характеристики поліетнічного середовища; окреслено правове забезпечення полікультурних та поліетнічних інтересів населення України; визначено особистісні якості сучасного вчителя щодо реалізації принципу етнізації у навчально-виховний процес; здійснено теоретичний аналіз проблеми підготовки майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі; на основі аналізу психолого-педагогічних джерел визначено умови підвищення педагогічної культури батьків; розкрито зміст і напрями сімейного виховання в системі початкової освіти.

На основі аналізу сучасних вітчизняних і зарубіжних теоретичних праць виявлено, що проблема виховання у підростаючого покоління громадянських якостей, почуття патріотизму та інтернаціоналізму актуальна практично для всіх країн світу, в тому числі й для України, яка є державою зі складним багатонаціональним складом: на її території проживає більше 130 народів. Ідеї толерантності, терпимості, інтеграції культур, вироблення спільних людських гуманістичних цінностей стали орієнтирами держав XXI століття.

Здійснений нами аналіз категоріально-понятійного апарату дослідження засвідчив: у науковій літературі відсутнє чітке визначення «поліетнічного середовища», що пов'язано з багатозначністю самого поняття і частим синонімічним вживанням термінів «нація - етнос», «багатонаціональний» - «поліетнічний», «середовище» - «соціум» - «простір». Вивчення наукових джерел з досліджуваної проблеми дало змогу уточнити поняття «поліетнічне середовище» що представляє собою складний, багатонаціональний суспільний феномен, функціонування якого підпорядковується як загальним закономірностям суспільного розвитку, так і специфічним економічно-політичним і культурним особливостям, характерних для окремо взятої держави на конкретному етапі її розвитку. Для характеристики поліетнічного середовища, як правило, вживаються терміни «багатонаціональне суспільство», «багатонаціональна країна» тощо. Однак суспільства, до складу яких входять різні етнічні групи, національні меншини, доцільніше розглядати як поліетнічне середовище, що сприяє виявленню тенденцій і закономірностей, які проявляються в різні періоди його функціонування.

У результаті проведеної роботи готовність до реалізації принципу етнізації розглядається як складова професійної готовності педагога, що детермінується його мотиваційно-ціннісною основою, комунікативним потенціалом, а також системою фахової полікультурної підготовки, спрямованою на формування та розвиток таких професійних знань, умінь і навичок, які забезпечують існування комунікативної, перцептивної та інтерактивної здатності майбутнього педагога.

Необхідно визнати, що розглянуті теорії, концепції відомих учених мають важливе значення для обґрунтування основ підготовки вчителя школи першого ступеня до роботи з батьками у сучасному поліетнічному середовищі. Однак проведений аналіз показує розрізненість теоретичних ідей, відсутність серйозних наукових праць, присвячених змісту і напрямам підготовки майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми та власних напрацювань розроблено етапи підготовки майбутніх учителів до організації педагогічної взаємодії з батьками молодших школярів у поліетнічному середовищі – це цілісна педагогічна система, функціонування якої має забезпечити готовність майбутнього вчителя школи першого ступеня до організації означеного виду діяльності: змістово-цільовий, мотиваційно-ціннісний, процесуальний та оцінно-результативний етап.

У другому розділі **«Організаційно-методичні засади формування готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі»** визначено та охарактеризовано компоненти, критерії, показники та рівні готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі; проаналізовано сучасний стан готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до означеного виду діяльності.

Експериментальна робота проводилася у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Донбаському державному педагогічному університеті, Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка, Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії. У дослідженні брали участь 432 студенти. Дослідження тривало протягом 2010-2014 років.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури сформульовано визначення готовності до роботи з батьками в поліетнічному середовищі, як складного утворення. Під готовністю майбутнього вчителя до роботи з батьками в поліетнічному середовищі ми розглядаємо сукупність особистісних, психологічних і професійних особливостей вчителя, що формується в процесі навчання, та включає систему поліетнічних знань, умінь, навичок, інтересів, потреб, мотивів, цінностей, полікультурних якостей, досвіду, соціальних норм і правил поведінки, необхідних для повсякденного життя й діяльності у сучасному поліетнічному суспільстві, що реалізується в здатності ефективно розв'язувати завдання педагогічної діяльності в ході позитивної взаємодії із суб'єктами освітнього процесу - представниками різних етносів.

Результатом підготовки майбутніх учителів до роботи з батьками є готовність майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі.

Виділено компоненти означеної готовності та критерії їх прояву: когнітивний (засвоєння соціально-педагогічних, психолого-педагогічних і методичних знань щодо особливостей поліетнічного середовища, специфіки роботи вчителя з батьками у багатонаціональному соціумі); емоційно-мотиваційний (ставлення студентів до роботи з батьками в поліетнічному середовищі. Наявність у них стійких професійних мотивів. Сформованість особистісних, суспільно спрямованих та професійно-педагогічно спрямованих якостей); процесуально-діяльнісний (володіння комплексом умінь); оцінювально-коригувальний (орієнтація майбутніх учителів на професійне самовдосконалення).

З метою виявлення рівня готовності студентів-випускників до роботи з батьками молодших школярів у поліетнічному середовищі, ми використали ряд емпіричних методів: спостереження, бесіди, анкетування, вивчення продуктів діяльності майбутніх учителів (методичні папки з теорії виховання).

Результати констатувального етапу дослідження готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі засвідчили, що більшість майбутніх учителів:

- володіють недостатніми знаннями про поліетнічність як комплексне поняття, що передбачає знання: сучасного етнічного складу населення України та процесів, які в ньому відбуваються; визначальних рис етносу; правил культури поведінки та культури спілкування в поліетнічному соціумі, особливостей їх прояву; етики дискусійного спілкування й взаємодії з людьми, які дотримуються інших поглядів, віросповідань, з представниками інших культур. Саме тому вважаємо за необхідне приділяти більше уваги цілеспрямованому формуванню готовності до роботи в багатонаціональному суспільстві;

- особливої уваги потребує підготовка майбутніх учителів до професійного самовдосконалення, а саме самоосвіти і саморефлексії як одного з аспектів розвитку їх педагогічної майстерності;

- результати анкетування показали, що студенти під час педагогічної практики недостатньо використовують виховний вплив усього комплексу навчальних дисциплін і позакласних заходів. Для посилення підготовки майбутніх учителів до роботи з батьками в поліетнічному середовищі необхідно розвинути у них уміння комплексно використовувати виховний вплив різноманітних форм та методів роботи з батьками;

- підготовку вчителів необхідно посилити їх залученням під час практики до взаємодії з батьками, ввести у навчальний процес тренінгові заняття, проведення позааудиторних заходів, що сприятиме інтенсивному розвитку професійно-педагогічних умінь майбутніх учителів;

- ефективним засобом професійної підготовки молодих кадрів до роботи в багатонаціональному середовищі є поглиблення вивчення вітчизняного та зарубіжного прогресивного досвіду.

Анкетування студентів-випускників показало, що в сучасній практиці підготовки вчителів до роботи з батьками в поліетнічному середовищі цьому питанню приділяється недостатньо уваги, що зумовлено недостатнім рівнем методичного забезпечення фахових дисциплін, відсутністю у навчальному плані

дисциплін і спецкурсів, які безпосередньо спрямовані на формування готовності майбутніх учителів до означеного виду діяльності.

У третьому розділі **«Організація та проведення педагогічного експерименту»** визначено та науково обґрунтовано зміст, форми та методи формування готовності майбутніх учителів до роботи з батьками учнів у сучасному поліетнічному середовищі; спроектовано структурно-функціональну модель процесу формування готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі; розкрито суть науково-методичного забезпечення реалізації змісту, форм та методів у процесі формування готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі.

Структурно-функціональна модель формування готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі включає взаємопов'язані структурно-функціональні складові, що характеризують зміст, форми і методи роботи, компоненти, критерії, показники та рівні досліджуваної проблеми (рис. 1).

Впровадження структурно-функціональної моделі забезпечувалось відповідними педагогічними умовами:

1) формування у майбутніх учителів школи першого ступеня позитивного ціннісного ставлення до культури міжособистісних взаємин в умовах поліетнічності Української держави;

2) поетапне доповнення курикулуму окремими темами модулів та навчальними дисциплінами (варіативна складова) циклу професійної та практичної підготовки студентів;

3) впровадження інтерактивних методів навчання з урахуванням контексту професійної діяльності вчителя школи першого ступеня з метою формування готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками з поліетнічному середовищі.

Дані умови були реалізовані через упровадження у навчальний процес спецкурсу «Психолого-педагогічні засади взаємодії вчителя з батьками у сучасному поліетнічному середовищі».

Метою спецкурсу було ознайомлення студентів з культурою та побутом етнічних груп, що населяють територію сучасної України, формування вміння проектування, організації та проведення навчально-виховного процесу з батьками школи першого ступеня в умовах поліетнічності.

Спецкурс виступає органічним продовженням викладання психолого-педагогічних дисциплін і має на меті розв'язання ряду завдань:

- поглибити знання студентів про етнологію як науку;
- ознайомити майбутніх педагогів початкової ланки освіти з концептуальними засадами полікультурної освіти та виховання;
- формування у майбутніх учителів початкової школи направленості на роботу з сім'ями і допомоги батькам у вихованні дітей;
- розширити знання студентів про сім'ю, специфіку сімейного виховання, особливості виховання в сім'ях різного етнічного складу;

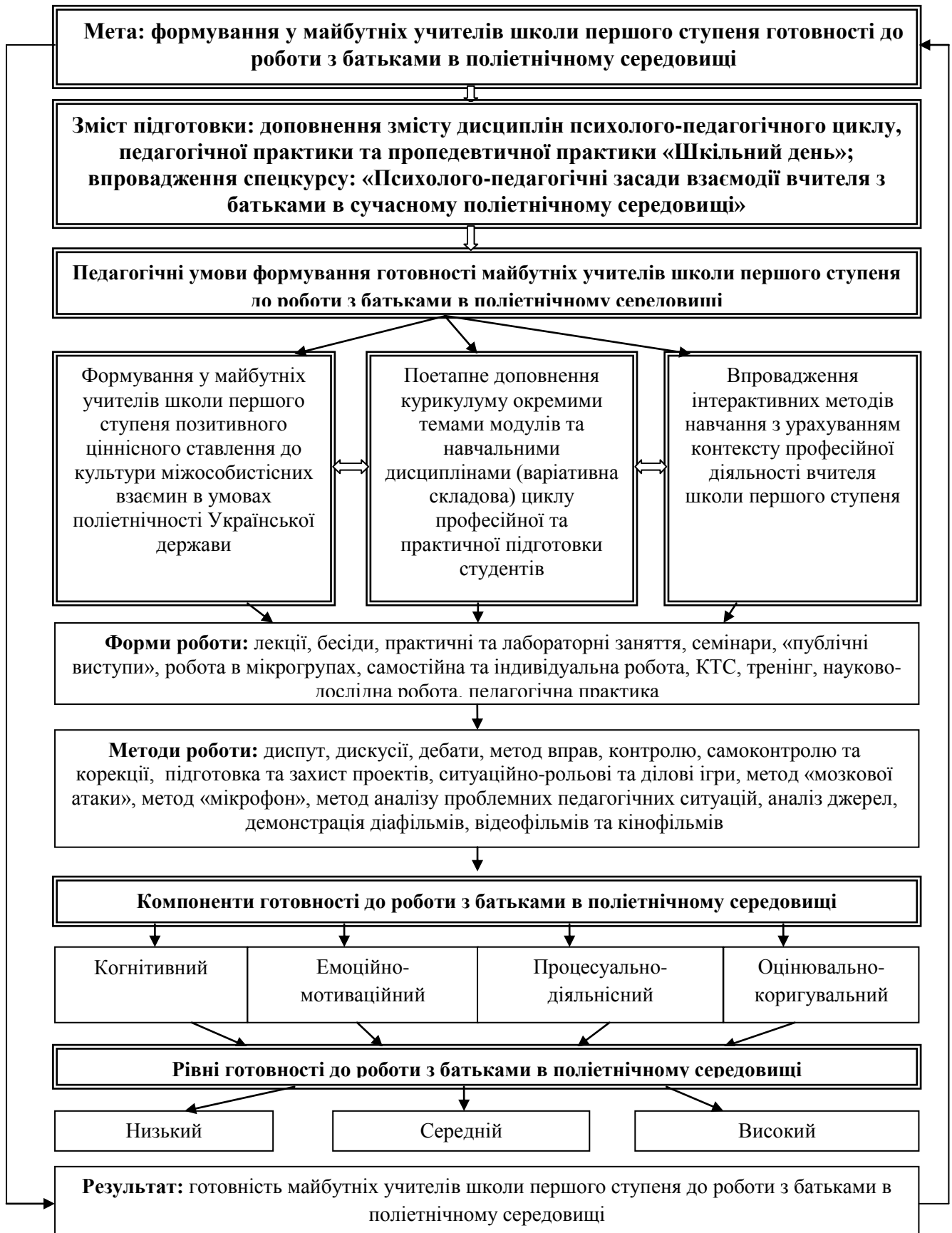

Рис. 1. Структурно-функціональна модель процесу формування готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі

- сформувати уявлення у студентів про міжетнічні комунікації, етнічну картину світу, про етнічну культуру, про природу етнічних конфліктів та способи їх вирішення.

З метою реалізації поставлених при вивченні спецкурсу завдань спроектували напрями роботи зі студентами в аудиторний та позааудиторний час. Напрямок інформаційного забезпечення включав лекційний виклад кожної теми з використанням різноманітних інформаційних джерел, цитат з них, графічно-ілюстративних зображень. Кожна лекція супроводжувалась мультимедійною підтримкою. Пошуково-творчий напрям передбачав виконання студентами творчих завдань, спрямованих на набуття ними вмінь і навичок дослідницької діяльності, а також на розвиток нестандартного мислення. Напрямок самостійного поглиблення знань – це цілеспрямована робота майбутніх учителів школи першого ступеня над додатковими питаннями чи джерелами, які стосуються окремих аспектів теми. Дискусійний напрям розрахований на емоційно-інтелектуальну можливість осмислення кожним студентом висунутого проблемного запитання чи ситуації, що не можуть мати однозначної відповіді й потребують здійснення швидкісних логічних операцій і використання «резерву» інформації для правильного та ефективного обґрунтування власної позиції.

Для кращого розуміння значущості засвоєного матеріалу передбачені завдання, які, не обтяжуючи студентів, впливають на розвиток у них відповідального ставлення до засвоєння конкретних тем і спонукають до виявлення творчих здібностей.

З метою контролю знань підготовлено контрольні запитання та тести, які сприяють процесу узагальнення та відтворення здобутих знань.

У розробленому нами в ході дослідження тезаурусі подано систематизований комплекс визначень категорій і понять, що стосуються педагогічної діяльності, міжетнічної взаємодії педагога в сучасному освітньому просторі. Шляхом засвоєння представлених у словнику психолого-педагогічних понять відбувається формування теоретичних основ суб'єкт-суб'єктної взаємодії у поліетнічному середовищі, що є важливим для професійної підготовки майбутнього вчителя.

Упродовж 2012-2014 рр. з метою експериментальної перевірки впровадження структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі було проведено формувальний етап експерименту.

У формувальному експерименті взяли участь 432 студенти: 219 студентів експериментальної та 213 студентів контрольної груп. Порівняння даних, одержаних на початку та наприкінці експерименту у контрольній та експериментальній групах, свідчить, що рівень сформованості досліджуваної готовності у студентів експериментальної групи значно підвищився за всіма показниками, тоді як у студентів контрольної групи зафіксовано незначне підвищення рівня сформованості досліджуваної готовності. Найбільші зміни відбулися за такими показниками: рівень розвитку прагнення займатися професійним самовдосконаленням, вміння організовувати педагогічну взаємодію в умовах поліетнічного середовища (табл. 1).

Оцінка сформованості готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі

Критерії	Рівні	КГ (213 осіб) % / кількість		Динаміка (%)	ЕГ (219 осіб) % / кількість		Динаміка (%)
		до експ.	після експ.		до експ.	після експ.	
Когнітивний	Високий	11,27 (24)	12,20 (26)	0,93	14,61 (32)	18,72 (41)	4,11
	Середній	54,46 (116)	55,40 (118)	0,94	66,21 (145)	76,71 (168)	0,5
	Низький	34,27 (73)	32,40 (69)	-1,87	19,18 (42)	4,57 (10)	14,61
Емоційно-мотиваційний	Високий	7,04 (15)	7,04 (15)	0	8,22 (18)	12,78 (28)	4,56
	Середній	56,81 (121)	60,57 (129)	3,76	56,16 (123)	73,52 (16)	17,36
	Низький	36,15 (77)	32,39 (69)	-3,76	35,62 (78)	13,7 (30)	-21,92
Процесуально-діяльнісний	Високий	6,10 (13)	7,04 (15)	0,94	13,24 (29)	16,44 (36)	3,2
	Середній	54,0 (115)	54,46 (116)	0,46	55,71 (122)	71,23 (156)	5,52
	Низький	39,90 (85)	38,50 (82)	-1,4	31,05 (68)	12,33 (27)	18,72
Оцінювально-коригувальний	Високий	3,75 (8)	4,23 (9)	0,48	5,02 (11)	12,79 (28)	7,77
	Середній	57,75 (123)	60,09 (128)	2,34	62,56 (137)	79,45 (174)	16,89
	Низький	38,50 (82)	35,68 (76)	-2,82	32,42 (71)	7,76 (17)	4,66

Результати дослідно-експериментальної роботи були перевірені на випадок їх випадковості. Для цього був використаний критерій φ Фішера для незалежних вибірок.

Виявлені результати дослідно-експериментальної роботи підтвердили реалізацію мети, поставлених завдань та ефективність упровадження структурно-функціональної моделі, педагогічних умов забезпечення процесу формування

готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в умовах поліетнічного середовища.

ВИСНОВКИ

Дослідження присвячено важливій проблемі, пов'язаній з формуванням готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі. Отримані результати проведеного дослідження дали змогу сформулювати такі **висновки**:

1. Здійснений аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми підготовки майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі засвідчує актуальність дослідження.

На сьогодні дуже часто навчально-виховний процес здійснюється без конкретного адресата, замовника, організовується з усіма і для всіх, не забезпечує єдності всіх ланок освіти та виховання, наступності у визначенні цілей, завдань, видів діяльності. Він спрямований переважно на розумовий розвиток особистості, що складає певну суму знань, умінь і навичок. При цьому процес гармонійного особистісного розвитку індивіда, його фізичний, психологічний, соціальний і духовний розвиток залишається стихійним та нерегульованим.

Такий стан виховання в школі значною мірою зумовлений невмінням учителів самостійно організовувати цілеспрямовану взаємодію з батьками молодших школярів в умовах сучасної поліетнічності Української держави. Тому дуже важливо готувати майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі.

2. Уточнено сутність поняття «готовність до роботи з батьками в поліетнічному середовищі» – це сукупність особистісних, психологічних і професійних особливостей вчителя, що формується в процесі навчання, та включає систему поліетнічних знань, умінь, навичок, інтересів, потреб, мотивів, цінностей, полікультурних якостей, досвіду, соціальних норм і правил поведінки, необхідних для повсякденного життя й діяльності у сучасному поліетнічному суспільстві, що реалізується в здатності ефективно вирішувати завдання педагогічної діяльності в ході позитивної взаємодії із суб'єктами освітнього процесу - представниками різних етносів.

3. Визначено й науково обґрунтовано компоненти готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі: когнітивний (засвоєння соціально-педагогічних, психолого-педагогічних і методичних знань щодо специфіки роботи вчителя з батьками у багатонаціональному соціумі); емоційно-мотиваційний (ставлення студентів до роботи з батьками в поліетнічному середовищі. Наявність у них стійких професійних мотивів. Сформованість особистісних, суспільно спрямованих та професійно-педагогічно спрямованих якостей); процесуально-діяльнісний (володіння комплексом умінь); оцінювально-коригувальний (орієнтація майбутніх учителів на професійне самовдосконалення). Визначено три рівні готовності майбутнього вчителя до роботи з батьками в поліетнічному середовищі: низький

(рівень мінімальної готовності), середній (рівень ситуативної готовності), високий (рівень достатньої готовності).

Аналіз стану готовності студентів-випускників спеціальності «Початкова освіта» до роботи з батьками в поліетнічному середовищі показав, що студенти проявляють інтерес до даної проблеми, мають бажання отримувати знання стосовно організації взаємодії в поліетнічному середовищі, а також, студенти мають окремі теоретичні знання та уявлення з даної проблеми. Але як виявилось, рівня сформованості умінь, якими володіють студенти, недостатньо для оптимальної взаємодії з батьками молодших школярів в умовах поліетнічності. Констатувальний експеримент підтвердив актуальність нашого дослідження.

4. Розроблено та впроваджено структурно-функціональну модель процесу формування готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі. Метою є формування у майбутніх учителів школи першого ступеня готовності до роботи з батьками в поліетнічному середовищі, а результатом – сформованість у майбутніх учителів школи першого ступеня означеного виду готовності. З цією метою було розроблено зміст, форми та методи формування готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі; програму спецкурсу «Психолого-педагогічні засади взаємодії вчителя з батьками у сучасному поліетнічному середовищі». Проаналізовано початкові плани спеціальності «Початкова освіта». В навчальних планах визначили дисципліни, які можна підсилити етнопедагогічним змістом (політологія, соціологія, культурологія, релігієзнавство, педагогічна творчість, історія України, етнопсихологія, етика, естетика).

5. Розроблено методичні рекомендації: «Психолого-педагогічні засади взаємодії вчителя з батьками у сучасному поліетнічному середовищі», які доводять, що запровадження до навчального процесу вищого педагогічного навчального закладу розробленої структурно-функціональної моделі сприяє забезпеченню професійно-особистісного розвитку майбутніх учителів школи першого ступеня.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми. Подальших досліджень потребують питання розвитку творчих здібностей майбутніх вчителів у процесі професійної підготовки; формування їхньої готовності до роботи з батьками в поліетнічному середовищі у позакласній та позашкільній роботі; підготовка майбутніх учителів до роботи в школі першого ступеня етнопедагогічного спрямування; помилки та конфлікти педагогів в організації роботи з батьками в сучасному поліетнічному середовищі; особливості роботи вчителя з підвищення педагогічної культури батьків в сучасному середовищі України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Методичні рекомендації, дистанційні курси

1. Коваль Т.В. Психолого-педагогічні засади взаємодії вчителя з батьками в сучасному поліетнічному середовищі: методичні рекомендації для студентів

спеціальності «Початкова освіта» / За ред. Т.В. Коваль. - Івано-Франківськ: НАІР, 2014. – 72 с.

2. Коваль Т.В. Дистанційний курс «Психолого-педагогічні засади міжособистісного спілкування (спецкурс)». Затверджено Вченою Радою НПУ імені М.П. Драгоманова, протокол № 12 від 26.04.2013 р.

3. Коваль Т.В. Дистанційний курс «Теорія та методика виховання». Затверджено Вченою Радою НПУ імені М.П. Драгоманова, протокол № 12 від 26.04.2013 р.

Статті у наукових фахових виданнях

4. Коваль Т.В. Система шкільно-родинного виховання: шляхи та умови ефективної співпраці / Т.В. Коваль // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. – Вип. 8 : збірник наукових праць. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. – С. 42-48.

5. Коваль Т.В. Історико-педагогічний аспект підготовки вчителя школи першого ступеня до співпраці з батьками / Т.В. Коваль // Гуманізація навчально-виховного процесу: збірник наукових праць. – Вип. XLVII / За заг. ред. проф. В.І. Сипченка. – Слов'янськ : СДПУ, 2009. – С. 117-121.

6. Коваль Т.В. Педагогічна взаємодія як умова оптимізації шкільно-родинного виховання / Т.В. Коваль // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. – Вип. 13: збірник наукових праць. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – С. 60-65.

7. Коваль Т.В. Інтерактивні форми роботи як допомога вчителю у співпраці з батьками молодших школярів / Т.В. Коваль // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. – Вип. 14 : збірник наукових праць. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. – С. 151-156.

8. Коваль Т.В. Готовність майбутнього вчителя до роботи з батьками в поліетнічному середовищі: сутність і структура / Т.В. Коваль // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол. : Побірченко Н.С. (гол. ред.) та інші]. – Умань : ПП Жовтий, 2010. – Випуск 33. – С. 36-46.

9. Коваль Т.В. Компоненти готовності вчителя до роботи з батьками в поліетнічному середовищі / Т.В. Коваль // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол. : Побірченко Н.С. (гол. ред.) та інші]. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2011. – Випуск 39. – Частина 1. - С. 52-61.

10. Коваль Т.В. Принцип етнізації сучасного виховного процесу як об'єкт дослідження філософії, психології, педагогіки / Т.В. Коваль // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» - Додаток 1 до Вип. 5, Том I (52) : Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К. : Гнозис, 2014. С.433-441.

Стаття у закордонному науковому фаховому виданні

11. Коваль Т.В. Структурные компоненты готовности будущих учителей начальной школы к работе с родителями в полиэтнической среде / Т.В. Коваль / Сост. и отв. ред. Т.А. Куликова. - М. : Экон-ифинформ, 2012. - С. 242-245.

Матеріали науково-практичних конференцій

12. Коваль Т.В. Структурні компоненти готовності майбутніх учителів початкової школи до роботи з батьками в поліетнічному середовищі Т.В. Коваль // Оцінювання професійної компетентності випускників педагогічних ВНЗ: матеріали Міжнародного науково-методичного семінару (14 березня 2013 року) / Упоряд. Кучеренко Є.В. // За заг. ред. акад. Бондаря В.І. та проф. Матвієнко О.В. - К. – С. 63-69.

13. Матвієнко О.В. Проблеми виховання дітей у сучасній молодій сім'ї: соціальні, економічні, педагогічні та психологічні. / О.В. Матвієнко, Т.В. Коваль // Пошуки і знахідки. Матеріали наукової конференції СДПУ / Укладач В.К. Сарієнко. - Слов'янськ, 2007. – С. 83-88.

АНОТАЦІЇ

Коваль Т.В. Формування готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі. На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. – Київ, 2015.

Дослідження присвячено проблемі формування готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі. Проаналізовано стан дослідження обраної проблеми в педагогічній теорії і практиці вищої школи; вивчено сучасний стан сформованості та підтверджено актуальність і доцільність досліджуваної проблеми; визначено та обґрунтовано компоненти (когнітивний, емоційно-мотиваційний, процесуально-діяльнісний, оцінювально-коригувальний), критерії та рівні готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі (високий, середній, низький); розроблено та експериментально перевірено структурно-функціональну модель, педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі та експериментально перевірено її ефективність; розроблено, апробовано й опубліковані методичні рекомендації до спецкурсу для студентів спеціальності 6.010102 Початкова освіта.

Ключові слова: майбутні учителі школи першого ступеня, готовність до роботи з батьками, міжетнічна толерантність, поліетнічне середовище, принцип етнізації.

Коваль Т.В. Формирование готовности будущих учителей школы первой

степени к работе с родителями в полиэтнической среде. На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, Киев, 2015.

Диссертационное исследование посвящено проблеме формирования готовности будущих учителей школы первой степени к работе с родителями в полиэтнической среде.

Готовность будущих учителей школы первой степени к работе с родителями в полиэтнической среде рассматривается как целостное образование, включающее совокупность личностных, психологических и профессиональных особенностей учителя, формируется в процессе обучения, и включает систему полиэтнических знаний, умений, навыков, интересов, потребностей, мотивов, ценностей, поликультурных качеств, опыта, социальных норм и правил поведения, необходимых для повседневной жизни и деятельности в современном полиэтническом обществе, реализуется в способности эффективно решать задачи педагогической деятельности в ходе позитивного взаимодействия с субъектами образовательного процесса – представителями разных этносов.

Полиэтническая среда рассматривается как единство сущности и существования человека и наций, материальных и духовных факторов жизнедеятельности представителей разных народов в определенном социальном пространстве и времени, в определенных конкретно-исторических и географических условиях, которые формируют человека как субъекта этнического самосознания и культуры, через которую происходит присвоение общечеловеческой культуры.

Проведенный анализ позволил определить и обосновать структурно-функциональную модель формирования готовности будущих учителей к организации работы с родителями младших школьников в полиэтнической среде. Целостная педагогическая система, функционирование которой должно обеспечить готовность будущего учителя школы первой степени к организации указанного вида деятельности.

На содержательно-целевом этапе определяется общая дидактическая цель обучения – подготовить будущих учителей школы первой ступени к организации учебно-воспитательной деятельности, достигается путем определения и реализации конкретных дидактических задач на каждом учебном занятии при изучении конкретной темы и достижения конкретных результатов. Содержание обучения обусловлено его целью и предполагает усвоение студентами системы таких способов действий, которые являются составляющими профессиональной деятельности.

Мотивационно-ценностный этап подготовки обеспечивает осознание будущими учителями социально-педагогических возможностей воспитательной и учебной деятельности, важность выполнения воспитательной и учебной функций, привлечение к ней учеников и родителей.

Процессуальный этап предполагает актуализацию знаний как средства обучения, формирования и совершенствования специальных умений (исследовательско-поисковых, диагностико-коррекционных, проектно-конструкторских, креативных, организаторских, коммуникативных, аналитико-

оценочных), стимулирования практических действий, направленных на решение учебной задачи.

Оценочно-результативный этап обеспечивает анализ и оценку уровней готовности будущих учителей школы первой ступени к работе с родителями в полиэтнической среде.

В диссертации определена и обоснована структура формирования готовности будущих учителей школы первой ступени к работе с родителями в полиэтнической среде: когнитивный компонент отображает теоретическую осведомленность студентов о теории и методике организации взаимодействия с родителями учеников школы первой ступени в полиэтнической среде; эмоционально-мотивационный компонент составляют чувства, эмоции, потребности, мотивы; процессуально-деятельностный компонент отображает профессионально-педагогические умения взаимодействия с родителями в полиэтнической среде; оценочно-корректирующий компонент дает возможность студентам оценить свою профессиональную деятельность, от такой оценки будет зависеть дальнейшее совершенствование профессионального мастерства.

Определены критерии (отношение студентов к работе с родителями в полиэтнической среде, наличие у них устойчивых профессиональных мотивов; усвоение социально-педагогических, психолого-педагогических и методических знаний о специфике работы учителя с родителями в многонациональном социуме; владение комплексом умений; сформированность личностных, общественно направленных и профессионально педагогических направленных качеств, ориентация будущих учителей на профессиональное самосовершенствование), показатели и уровни готовности будущих учителей школы первой ступени к работе с родителями в полиэтнической среде (высокий, средний, низкий).

Разработаны этапы подготовки будущих учителей школы первой ступени к работе с родителями в полиэтнической среде и экспериментально проверена их эффективность.

Обобщение результатов исследования позволило разработать, апробировать и опубликовать методические рекомендации: «Психолого-педагогические основы взаимодействия учителя с родителями в современной полиэтнической среде» для студентов и преподавателей специальности 6.010102 Начальное образование.

Ключевые слова: будущие учителя школы первой ступени, готовность к работе с родителями, межэтническая толерантность, полиэтническая среда, принцип этнизации.

Koval T.V. Formation of readiness of the future initial school teachers to work with the parents in the multi-ethnic environment. – Manuscript.

Thesis for the Degree of Candidate of Pedagogical Sciences of the specialty 13.00.04 - Theory and Methods of Professional Education. - National Dragomanov Pedagogical University. – Kyiv, 2015.

The dissertation is devoted to the formation of readiness of the future initial school teachers to work with the parents in the multi-ethnic environment. The state study of the

subject in pedagogical theory and practice of high school; studied modern state formation and confirmed the relevance and appropriateness of the investigated problem; defined and substantiated components (cognitive, emotional-motivational, procedural-activity, appraisal-adjusting) criteria and levels of the future initial school teachers to work with the parents in the multi-ethnic environment (high, average, low); the system of formation of readiness of the future initial school teachers to work with the parents in the multi-ethnic environment and tested its effectiveness; developed, tested and published guidelines for the course for students majoring 6.010102 Primary education.

Keywords: future teachers of initial school, a willingness to work with the parents, inter-ethnic tolerance, multi-ethnic environment, ethnization principle.